

Tobija Vitek.

(Češki spisal Thad. Sattlein; poslovenil *.)

Gospod Tobija Vitek se je porodil v malem mesteci in mimo sosednje vasi ni prišel dalje v svet. Vender je videl in poznal svet bolje nego li marsikateri, ki je svojo dedščino zapravljal v Parizi ali Napolji. In rad je pravil kratke povestice, ki si jih je pridobil iz skušnje. Pesniške vrednosti seveda niso imele, a imele so tem večjo praktično vrednost; lastno jim je bilo to, da ste bili vedno dve in dve vkupe. Nekoč ga je hvalil gospod Buček, mlad znanec, zavoljo njegove previdnosti. — Aj, pravi stari Vitek, smijoč se: kaj bi imel res tako moder biti? —

— Ves svet pravi tako, gospod Vitek; in ker bi bil tudi jaz rad moder —

— I nù, če hočete, to je lahka stvar. — Treba je le, gospod Buček, da pazite na to, kar delajo blazni.

— Kakó? kar delajo blazni?

— Dà, gospod Buček! in da delate in ravnate drugače, kakor oni.

— Na primer?

— Na primer, gospod Buček: za moje mladosti je tukaj živel nek star računar, suh in grd možiček po imenu Vorel. Hodil je le sem in tjà in mrmral in govoril vedno sam sè sebòj; v vsem svojem življenji ni izpregovoril nikoli z nobenim človekom. Tem menj je pogledal komu v oči, vedno potuhneno v sé gledajoč. Kako pač mislite, gospod Buček, da so ga ljudje imenovali?

— Kako? — globokomiselnó glavo.

— Dà, — blaznega. Hà, mislim si (ker naslov blazni mi ni bil všeč), tako, kakor gospod Vorel se ne smeš vesti; to ti ni dobro. V sé gledati nikakor ne pristoji. Gledaj ljudem brez strahu v oči! Ali sam sè sebòj govoriti — kako pak! Govori raje z drugimi! No, kaj mislite, gospod Buček, ali sem imel prav.

— Aj, seveda, seveda!

— Ali ne vem, morda vender-le ne takó popolnem prav. Kajti tu je zopet drugi letal ko vrtalka in to je bil plesni učitelj gospod Speh; ta je pač gledal ljudem v oči, govoril z vsakim, kdor je imel ušesa. In tega, gospod Buček, kaj mislite, kako so zopet imenovali ljudje?

— Nedvomno veselega továriša.

— Kaj še; tudi tega so imenovali blaznega. — Hà, mislim si zopet, to ti je čudno; kako tedaj ravnati, da bi bil moder? Niti popolnem tako, kakor gospod Vorel, niti popolnem tako, kakor gospod Speh. V prvo gledaj vsakemu lepo v oči, kakor ta, pa gledaj tudi lepo pozorno v sé, kakor óni. Govori poprej z vsakim razumljivo, kakor gospod Speh, potem pa skrivaj sam sè sebòj, kakor gospod Vorel. — Vidite, gospod Buček, tako sem se jaz nosil in v tem tiči vsa skrivnost. —

Drugoč obiše Vitka mlad kupec, gospod Soukup, zeló tožeč o svojej nesreči. — I, kaj, pravi stari Vitek, potresajoč mu roko; iskati morate, mili Soukup, sreče.

— To sem storil; ali kaj pomaga? saj pride zopet nesreča za nesrečo. V prihodnje raje potisnem roki v žepe in ostanem doma.

— Ne tako, ne tako! gospod Soukup! Iti morate za srečo, ali ob enem paziti, kako se nosite.

— Kako to! Kako se nosim?

— Dà, gospod Soukup, kako se nosite. Razložim vam to. Ko je tu-le moj sosed na levi zidal svojo hišo, bile so enkrat ulice polne tramov, kamenja in kreljev. In gre tod naš župan, gospod Dvorski — takrat je bil prav mlad svetovalec — in hití z rokama vihteč, skoro v eno mer z nosom obrnen proti oblakom. Bàc! pade, zlomi si nogo in šepa še danes. Kaj čem s tem reči, gospod Soukup?

— Star nauk, da ne smemo nikdar nosa preveč visoko nositi.

— Res je! pa tudi ne preveč nizko. Ker ne dolgo potem gre mimo tudi mestni pesnik, gospod Zpival; ta (hodi si vže da je verze ali nenavadne misli v glavi imel) koraka tiho in zamišljen in gleda v zemljo, kakor da bi htél vá-njo pasti. Prâsk! utrga se vrv, klada leti dolu in kakor bi blisnil je pred njegovo nogo. S strahom se zgrudi ubogi pesnik, omedli in zboli tako, da za nekoliko nedelj ne ustane iz postelje. Ali veste, kaj čem s tem reči, gospod Soukup, kako se imamo nositi?

— Vi mislite, takó-le lepo po srednjej meri.

— Takó je! ne gledaj niti preveč drzno gori k nebu, niti preveč bojzljivo dolu v zemljo. A kadar takó-le tiho oči gori in dolu, naprej in nazaj, na levo in na desno, skratka na vse strani obračamo: tu ti je mogoče srečno v svetu priti dalje in nesreča se tako lahko ne pripetí.

Še drugič obiše gospoda Vitka mlad začetnik, gospod Novak, hoteč od njega na posodo vzeti denarja za neko podjetje. Mnogo dobička, pravi, pri tem ne bo, da naprej vem: a ponudila se mi je ravno tako prilika in ne pustim je.

Te besede gospodu Vitku niso do cela všeč. Pa koliko mislite, moj mili gospod Novak, da k temu potrebujete?

— Ah, ne mnogo! malenkost! kakih sto tolarčkov.

— Če ne več, te vam posodim. Rad, rad! Pa da vidite, da vam privoščim, dam vam še nad vse to nameček, ki mej dobrimi prijatelji veljá tisoč tolarjev. Obogatite lahko ž njim.

— Kako to, gospod Vitek, še nad to nameček?

— Nič več — to je le povest. Za svoje mladosti sem imel nekega górnika tu za soseda, veselega možička, z imenom gospod Hvoj. Ta se je navadil jedne same besede, ki ga je sprémila iz mesta.

— Aj, to bi bilo! Kako pa se je glasila?

— Če ga je kdo časih vprašal: Nò, kako je gospod Hvoj? Kaj ste pri tej kupčiji pridobili? Malenkost, pravi, kakih petdeset tolarčkov. Kaj je to? Ali če mu je kdo rekel: No; gospod Hvoj, vi ste pri tem tudi par grošev zgubili? Ah kaj, pravi zopet, ni besede vredno. Malenkost, kakih pet sto. Dobro je stal ta mož, ali kakor pravim, ta prokleta beseda ga je privedla do propada. — Ali je bilo mnogo, gospod Novak, kar ste hoteli?

— Jaz? pravil sem o sto tolarčkih, mili moj gospod Vitek!

Dà, dà, dobro! spomin me po malem zapušča. Pa imel sem še jednega sosedo in ta je bil gospod Vimel, trgovec z žitom: ta je zopet sezidal z drugo besedo celo to veliko hišo.

Kaj pravite k temu?

— Aj, za Boga! to bi rad vedel; kako se je ta glasila?

— Kadar je kdo časih vprašal: No, kako je kaj, gospod Vimel? Kaj ste pri tej kupčiji pridobili? Ah, mnogo denarja! odgovoril je, mnogo denarja! In bilo je videti, kako se mu srce v telesu smeje. Ali kadar mu je kdo rekel: Kaj vam je, zakaj ste tako čmrni, gospod Vimel? Ah, pravil je zopet, mnogo denarja sem zgubil, celih petdeset tolarjev! — Z malim je začel ta mož, ali, kakor pravim, sezidal je celo to veliko hišo. No tedaj, gospod Novak, katera izmej teh povestic vam je boljše vseč?

— Aj, to se razume, da poslednja!

— Toda tako do cela mi vender ni bil vseč gospod Vimel. Kajti govoril je tudi: Mnogo denarja! kadar je imel ubožcem dati ali gosposki plačati, kjer bi pa raje imel govoriti kakor gospod Hvoj, moj drugi sosed. Jaz, gospod Novak, ki sem se držal sredi mej obema povesticama, zapomnil sem si obé in pravim, primerno času in potrebi, zdaj kakor gospod Hvoj, zdaj kakor gospod Vimel.

— Nè, pri mojej veri, jaz se držim gospoda Vimla; hiša in shramba sta mi vseč.

— Vi hočete tedaj?

— Mnogo denarja! mnogo denarja, gospod Vitek! celih sto tolarjev.

— Prav, gospod Novak. No, jaz imam dobro nadejo o vas. To je bilo dobro. Kadar od prijatelja na posodo jemljemo, rekati imamo, kakor gospod Vimel, a kadar prijatelju v sili pomagamo, rekati imamo, kakor gospod Hvoj.

Kraljičev Jožek.

(Črtica; spisal Župčev).

To vam je bila žalost tisto popóldne pri Kraljičevih! Mati je žalostna tekala sem ter tija; nikjer jej ni dalo mirú. Grenke solze so jej kapale po bledem licu. Potrt je hodil oče po sobi gori in doli; bolést se mu je čitala z upadlega obraza. Stari ded pa je za pečjo tarnal in javkal, da nikoli tega ter klical vse ljube svetnike in svetnice božje na pomoč.

„O jémenesta, o jémenesta, tako mlado življenje, pa da ga mora pokositi bleđa smrt in ga mora! Mari bi mene, stare kostí, pobrala in bi jih! Joj, joj, joj! Jožek, ali slišiš, Jožek“

Toda težko, da bi bil slišal Kraljičev Jožek besede ljubeznjivega deda. Tam na postelji vam leží bolán, močno bolan; neusmiljena bolezen davica ga je ná-njo vrgla. Saj ste ga poznali vsi, otroci ljubi, tega Kraljičevega Jožka! Oj to vam je bil junak, brdek, skočán, vesel, uren. Vem, da se še dobro spominate lanske pomladi, ko ste se tam dolu na ongávem vrtu skušali, kdo je najbolj uren. Kraljičev je vas pustil